

УДК 37.018.432

**Олександр Олександрович СВЄЖЕНЦЕВ,**

*науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем організації навчального процесу заочного та дистанційного навчання навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання Харківського національного університету внутрішніх справ*

### **Проблеми дистанційного навчання: можливі шляхи вирішення**

Розвиток телекомунікаційних технологій та технологій програмного забезпечення зумовлює швидке становлення та розвиток дистанційної освіти в Україні та світі. Дистанційне навчання вже зайняло своє місце на ринку освітніх послуг та стало одним з форм надання освіти разом з очною та заочною формами. Проблема розвитку дистанційної освіти присвячено багато праць вітчизняних науковців (В. Кухаренко, В. Олійник, В. Рибалко, Н. Сиротенко, П. Стефаненко, О. Рукавішнікова,

К. Бугайчук та інші) та закордонних науковців (Р. Бел, Дж. Блумстук, Д. Кіган, Дж. Коумі), а також російських вчених (О. Андреев, М. Моїсєєва, Є. Полат, В. Солдаткін, А. Хуторський та інші). В науковій літературі наведено багато визначень терміну дистанційна освіта. Наприклад, під дистанційною освітою розуміється комплекс освітніх послуг, що надаються широким верствам населення за допомогою спеціалізованого інформаційно-освітнього середовища, що базується на засобах обміну навчальною інформацією на відстані [1]. Можна також навести таке визначення: дистанційне навчання – сукупність технологій, що забезпечують доставку учнем основного обсягу досліджуваного матеріалу, інтерактивна взаємодія учнів і викладачів в процесі навчання, надання студентам можливості самостійної роботи з освоєння досліджуваного матеріалу [2]. Використання дистанційних форм і методів навчання сприяє індивідуалізації процесу професійного становлення, спонукає учнів до самостійної роботи, формує в них інформаційну культуру, налаштовує на оволодіння інноваційними засобами здобуття та застосування інформації [3]. Можливості дистанційного навчання цілком відповідають соціальному замовленню щодо підготовки майбутнього професійного, мобільного та кваліфікованого робітника. Це знайшло відображення в Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», у державних програмах «Освіта (Україна ХХІ століття)», «Учитель», Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні. У цих державних документах передбачено заходи, спрямовані на формування майбутнього фахівця як носія ефективних форм взаємодії із суб'єктами виробничого процесу. Разом з тим, процес дистанційного навчання має певні недоліки та проблеми, більшість з яких обумовлена рисами процесу дистанційного навчання. Зупинимось на основних з цих недоліків.

**Необхідність підвищеної мотивації та самоорганізації.** Навчання за дистанційною формою має інші форми контролю ніж очна форма навчання, та має невеликий об'єм вербального контакту між студентом та викладачем, між студентами, що разом навчаються. У зв'язку з цим, навчання за дистанційною формою потребує набагато більшої самоорганізації та мотивації ніж очна форма навчання. Нажаль, досить часто такі риси у молодих людей студентського віку є нерозвинутими або відсутніми. Проблема мотивації можна вирішити, ретельно плануючи та фіксуючи проходження дистанційного курсу, а також віртуально спілкуючись із викладачем та особами, які також проходять або проходили такий самий дистанційний курс. Для цього вищі навчальні заклади створюють спеціалізовані віртуальні форуми.

**Складність контролювання рівня отриманих знань та верифікації особи.** Контроль знань, отриманих в результаті дистанційного навчання зазвичай здійснюється шляхом виконання завдань різних форм. Проте дистанційно важко проконтролювати чи використовував студент при виконанні завдань зайві учбові або довідникові матеріали. Також потрібно контролювати, чи сам студент виконував завдання, чи хтось сторонній допомагав йому, чи робив завдання за студента. Проблема верифікації особи та умов виконання завдань – одна з найсерйозніших. Деякі ВНЗ вирішують цю проблему шляхом організації звичайних екзаменів, де студенти особисто присутні в аудиторії. Цим нівелюється можливість заміни однієї особи іншою та використання сторонніх матеріалів при виконанні завдань. Можливим вирішенням цієї проблеми є також організації відеоконференції з виконанням екзаменаційних завдань, але назвати цей метод повним вирішенням проблеми не можна.

**Необхідність вкладення коштів для первинного створення дистанційних курсів.** Для більшої взаємодії між студентом та викладачем, підвищення цікавості до навчання навчальний матеріал дистанційного курсу повинен бути актуальним, максимально інтерактивним, структурно-побудованим з виділенням важливих частин тексту. Первинна розробка дистанційного курсу потребує вкладення коштів та витрат робочого часу. Проте ці вкладення поступово окупаються впродовж навчання студентів на дистанційній формі освіти, швидкість окупності вкладень у дистанційне навчання залежить від кількості студентів, які навчаються дистанційно.

**Висока залежність від технічної інфраструктури та швидкості пропускних каналів зв'язку.** Використання засобів мережі Інтернет, з одного боку, забезпечує зв'язок, швидку передачу даних та користування дистанційними курсами, а з іншої сторони, будь-який збій у роботі серверів дистанційної освіти та роботи мережі Інтернет призводить до складнощів або неможливості користування навчальними матеріалами дистанційних курсів. Якщо стабільність роботи серверів дистанційної освіти можна підвищити з допомогою додаткових технічних рішень (створення резервних серверів), то проблема стабільної роботи мережі Інтернет – це відповідальність компанії-провайдера, що надає послуги з користування мережею Інтернет. Також на якість послуг з надання дистанційної освіти впливає нерівномірний розвиток мереж передачі даних. Недостатня пропускна здатність каналів передачі даних (особливо в сільській місцевості) обмежує здатність користування мультимедійним контентом, відео, аудіо матеріалами або призводить до погіршення якості користування ними.

Також проблемами дистанційної освіти є:

– відсутність достатньої кількості спеціалістів, які мають знання та навички із адміністрування дистанційних курсів та є викладачами вищих навчальних закладів;

– різниця у часі у разі великої відстані між особою, що навчається та серверами дистанційної освіти при навчанні в режимі реального часу;

– недостатня довіра у абітурієнтів до дистанційної форми освіти, викликана частково вищевказаними причинами та нерівномірною якістю дистанційних курсів у різних вищих навчальних закладах.

Дистанційна форма освіти найбільше ефективна в навчанні теоретичних дисциплін. Натомість, навчання за дисциплінами, які мають на меті отримання практичних навичок, які неможливо отримати за допомоги користування відеоматеріалів, потребує проведення окремих практичних занять (наприклад, навчання лікарів, водіїв, пілотів літаків, освоєння робітничих спеціальностей).

Незважаючи на недоліки, дистанційна форма освіти розвивається, удосконалюються технології її надання та підвищується кількість вищих навчальних закладів, які мають дистанційну форму освіти. Дистанційне навчання, за своєю суттю, є особистісно-орієнтованою формою навчання. Воно характеризується свободою вибору викладача (тьютора), можливістю підбору навчального матеріалу в залежності від інформаційної потреби того, хто навчається, можливістю обрання зручного графіку та часу навчання. Але це накладає додаткову відповідальність на особу, що навчається, вимагає від неї додаткової самоорганізації, мотивації та дисципліни. Якщо порівнювати дистанційну форму освіти із заочною, то дистанційна форма освіти має суттєві переваги у порівнянні із заочною (можливість доступу до електронних навчальних матеріалів у зручний час, консультування із викладачем, використання мультимедійного контенту). Дистанційна форма освіти у порівнянні із очною має як переваги так і вищевказані недоліки (проблеми). Частина з них є проблемами, які можуть бути вирішені, а частина є відображенням особливостей самого процесу дистанційного навчання. Пріоритетними завданнями для вищих навчальних закладів є удосконалення дистанційних курсів, підвищення якості навчальних матеріалів, своєчасне їх оновлення. У разі слідування цим цілям та за наявності необхідного рівня контролю Міністерства освіти та науки, частка дистанційної форми освіти на загальному ринку освітніх послуг буде поступово підвищуватись.

**Список використаних джерел:**

1. Семкин Б. В. *Дистанционное образование: проблемы и перспективы.* [Електронний ресурс] / Б. В. Семкин. – Режим доступу: <http://edu.secna.ru/media/f/semkin.pdf>.

2. Дистанционное обучение [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.web-learn.ru/biblioteka-online/12-дистанционное-обучение>.

3. Рукавішнікова О. В. Теоретичні питання організації дистанційного навчання в освітній роботі [Електронний ресурс] / О. В. Рукавішнікова. – Режим доступу: [http://www.mcprpv.ho.com.ua/docs/st\\_rykavishnikova1.htm](http://www.mcprpv.ho.com.ua/docs/st_rykavishnikova1.htm).

4. Данилишена Т. Етапи становлення дистанційної освіти як інноваційної форми навчання магістрів / Тетяна Данилишена // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – Вип. 24. – 2008. – С. 46–52.

5. Зубашева Л. І. Проблема дистанційної освіти у сучасній Україні [Електронний ресурс] / Зубашева Л. І. – Режим доступу: [http://www.rusnauka.com/26\\_OINXXI\\_2009/Pedagogica/52242.doc.htm](http://www.rusnauka.com/26_OINXXI_2009/Pedagogica/52242.doc.htm).

Одержано 19.09.2014